

Doamnelor și domnilor parlamentari,

Vă adresăm acest memoriu în calitate de cadre didactice ale Facultăților de Teologie Romano-Catolică, Greco-Catolică și Reformată ale Universității Babeș-Bolyai din Cluj. Memoriul este motivat de dezbaterile privind statutul orei de religie și modalitatea implementării deciziei recente a CCR, respectiv de prevederile proiectului de lege introdus de dl. Remus Cernea vizând modificarea art. 18 din Legea Educației Naționale nr. 1/2011, care ar duce la înlocuirea disciplinei Religie cu Etica și cultura civică.

Modelele predării religiei în școală în țări ale Uniunii Europene cu standarde educaționale ridicate, prezentate aici, indică recunoașterea valorilor culturale și morale promovate de religie și a impactului religiei asupra societății. Pe baza acestor exemple ***pledăm pentru păstrarea religiei în trunchiul comun, cu oferirea de opțiuni alternative celor ce nu doresc să studieze religia dintr-o perspectivă confesională.*** Aceste discipline alternative ar fi *Istoria religiilor/Studiile religioase*, predate de absolvenți de Studii religioase, sau *Etica*, predată de cadre didactice competente, a căror formare trebuie asigurată în viitor. Pentru a facilita ***alegerea dintre aceste discipline din trunchiul comun, propunem o soluție simplă, - includerea unei întrebări de tip check-box în fișa de înscriere în fiecare ciclu.***

Putem să punem la dispoziția domniilor voastre expertiza noastră în domeniul predării religiei.

Cu deosebită considerație,

(semnatari, conform listei alăturate)

27 februarie 2015

STUDIUL RELIGIEI ÎN ȘCOALĂ

1. IMPORTANȚA RELIGIEI ÎN SOCIETATE

RELIGIA – PROMOTOR AL CULTURII ȘI MORALITĂȚII

Religia a contribuit decisiv la formarea culturii europene, prin fondarea universităților apusene, transmiterea operei filosofilor antici în comunitățile monastice, dezvoltarea limbilor vernaculare prin traducerile biblice ale reformatorilor, sau inspirarea marilor opere de artă.

Religia este compatibilă cu știința. Acest fapt este demonstrat de existența unor oameni de știință profund religioși ca astronomul Johannes Kepler, fizicianul Isaac Newton, călugărul augustinian Gregor Mendel, fondatorul geneticii sau preotul și fizicianul Georges Lemaître, autorul teoriei Big Bang. Nici Charles Darwin sau Albert Einstein nu s-au considerat atei, deși convingerile lor nu au fost tipic confesionale. Prin urmare identificarea religiei cu fanatismul, intoleranța și ignoranța deformează realitatea

Religia este o sursă de moralitate, o motivație majoră pentru serviciul dedicat al grupurilor defavorizate. Abnegația față de semeni și de idealuri, inspirată de religie, a fost atestată de Damien de Veuster, care și-a dat viața în serviciul leproșilor, Maximilian Kolbe, care a murit voluntar în lagărul de la Auschwitz pentru a salva viața unui prizonier evreu, Dietrich Bonhoeffer, executat pentru opoziția sa față de regimul nazist, Martin Luther King, promotorul drepturilor comunității afroamericane, sau maica Tereza din Calcutta, care și-a dedicat viața persoanelor defavorizate din India.

Atacurile recente împotriva studiului religiei nu țin seama de situația complexă a predării religiei în țară, și se axează exclusiv pe exemplele negative. Este datoria noastră să susținem profesorii de religie pe care i-am pregătit pentru un proces didactic de calitate, care nu promovează intoleranța sau ignoranța. Analiza critică a manualelor de religie efectuată de Liga Pro Europa susține acest fapt.¹

Eliminarea religiei din trunchiul comun ar duce la pregătirea unor generații fără noțiuni elementare de cultură religioasă (de cultură generală), privind Biblia, bazele creștinismului, sensul sărbătorilor din calendarul oficial, incapabile să perceapă semnificația marilor opere literare și de artă, lipsite de aptitudinea de a înțelege fenomenele politice și sociale din plan internațional motivate de religie.

RELIGIA – DECIZIE DE CONȘTIINȚĂ ȘI CHESTIUNE DE INTERES PUBLIC

Religia nu este doar o decizie individuală de conștiință, ci are o relevanță socială majoră. Impactul religiei asupra vieții publice este evident în vestul Europei și SUA, în Orientul Mijlociu și Africa. Presa ne confruntă cu efectele dezastruoase ale fundamentalismului, dar o analiză atentă arată numeroase acțiuni pozitive inspirate de religie. Menționăm eforturile papei Francisc pentru evitarea amplificării crizei din Siria (2013) sau medierea detensionării relațiilor dintre SUA și Cuba, angajamentul financiar și personal enorm al organizațiilor umanitare ale bisericilor apusene în Afganistan, Siria, Turcia, Irak și Liban. În țară se știe puțin de implicarea Surorilor Maicii Tereza în serviciul romeilor din Sf. Gheorghe, de influența pozitivă a bisericii adventiste asupra comunității rome din Crăciunești (jud. Mureș), sau de activitatea organizațiilor Caritas și Diakonia.

Religia nu este doar o chestiune privată, ci și o factor social și politic ce poate avea un impact enorm asupra lumii, atât în sens pozitiv, cât și negativ. Marginalizarea studiului religiei

¹ Analiza citează manualele de religie romano-catolică (red. Baróti L.S.), care „ar putea constitui exemple pentru predarea disciplinei «Religie», fără catehizare și partizanat religios, în spiritul unui ecumenism (creștin) autentic.” http://www.proeuropa.ro/norme_si_practici2.html.

ignoră potențialul social major al religiei și duce la formarea unor generații care nu sunt conștiente de impactul religiei asupra societății.

Caracterul neutru al statului față de confesiuni nu implică deprivarea elevilor de cele mai esențiale elemente de cultură religioasă, de valorile și tradițiile care au format identitatea unei comunități.

2. RELIGIA CA DISCIPLINĂ ȘCOLARĂ ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

RELIGIA CE DISCIPLINĂ OBLIGATORIE

Numeroase țări UE acordă o mare importanță studiului religiei.

În **Germania**, conform Constituției, religia face parte din curricula standard a școlilor publice (ca „ordentliches Lehrfach”), cu excepția școlilor laice.² În funcție de land se predă religia catolică sau evanghelică. Rezultatele sunt *evaluate prin note*. Părinții au dreptul de a decide privind participarea copiilor la orele de religie (Gg. 7 §2). *Obligativitatea studierii religiei dispăre cu părăsirea formală a cultului; prin urmare elevii studiază religia tocmai datorită apartenenței la cultul respectiv*. De aceea sistemul educațional german nu consideră că normativitatea studiului religiei ar împieta asupra libertății de conștiință. În unele landuri *retragerea* de la studiul religiei se face pe baza unei *cereri scrise* a părinților sau a elevului.³ Părinții sau elevii pot opta pentru o *disciplină alternativă* (Ersatzfach), în general Etica.

În **Austria** religia este o disciplină obligatorie pentru toți elevii care aparțin unui cult recunoscut (2 ore săptămânal). Conținutul disciplinei este stabilit de culte. Învățământul este susținut de stat. Religia este *evaluată prin note*. Părinții sau după vârsta de 14 ani elevii pot opta la începutul anului școlar pentru *retragerea* de la studiul religiei.⁴

În **Belgia** școlile publice („oficiale”) oferă în mod obligatoriu religia (catolică sau musulmană, protestantă, iudaică, ortodoxă) sau, ca alternativă, un curs de morală non-confesională (2 ore săptămânal). Școlile catolice din Flandra, unde studiază 70 % din elevii provinciei, oferă doar religia catolică.⁵

În **Finlanda**, țară majoritar luterană, educația religioasă este obligatorie pe tot parcursul studiilor preuniversitare. Pentru alte tradiții, religia este oferită dacă cultul este recunoscut oficial, are o curriculă aprobată de autoritățile naționale ale educației, și în localitate există cel puțin 3 elevi aparținând acestui cult care doresc să studieze. Programe recunoscute național

² Grundgesetz 7 (3). Pentru principii, situația pe landuri și tipuri de școli: Ulrich Riegel, Hans-Georg Ziebertz, „Germany: teachers of religious education – mediating diversity“, in Hans-Georg Ziebertz, Ulrich Riegel (eds.), *How Teachers in Europe Teach Religion: An International Empirical Study in 16 Countries*, Münster, 2009, 69-80 (70-71); *Religionsunterricht in Deutschland*, http://remid.de/info_religionsunterricht.

³ *Schulgesetz für das Land Nordrhein-Westfalen* §31.6, <https://www.schulministerium.nrw.de/docs/Recht/Schulrecht/Schulgesetz/Schulgesetz.pdf>; **Niedersächsisches Schulgesetz (1998, letzte Änderung 2013)** § 124 Absatz 2, <http://www.nds-voris.de/jportal/?quelle=jlink&query=SchulG+ND+%C2%A7+124&psml=bsvorisprod.psml&max=true>; *Schulgesetz für Baden-Württemberg (1983)* § 100, http://www.landesrecht-bw.de/jportal/portal/t/8y0/page/bsbawueprod.psml/action/portlets.jw.MainAction?p1=3s&eventSubmit_doNavigate=searchInSubtreeTOC&showdoccase=1&doc.hl=0&doc.id=jlr-SchulGBW1983pP100&doc.part=S&toc.poskey=#focuspoint.

⁴ Robert Schelander, „Austria: Facing plurality“, in Ziebertz, Riegel, *How Teachers in Europe Teach Religion*, 21-29 (22); *Religionsunterrichtsgesetz von 1949* (BGBl. Nr. 190, Fassung 1993) <http://www.jusline.at/index.php?cpid=ba688068a8c8a95352ed951ddb88783e&lawid=519&paid=1>

⁵ Didier Pollefeyt, „Belgium: the hermeneutic-communicative model - a feasible option?“, in Ziebertz, Riegel, *How Teachers in Europe Teach Religion*, 31-43 (33-34).

sunt oferite de confesiunea luterană, ortodoxă, catolică, adventistă, pentru islam și budism, și un număr de culte mai mici.⁶

În **Marea Britanie** toate școlile au datoria de a asigura *educația religioasă obligatorie*. În școlile de stat aceasta tratează *diverse credințe*, dar Legea educației (1996) cere *un conținut preponderent creștin*. În Anglia și Țara Galilor, conținutul syllabusului este aprobat de autorități în domeniul educației care includ reprezentanți ai cultelor, cadre didactice și consilieri locali. Se consideră că Educația religioasă promovează respectul pentru adevăr, dreptate, pentru toate persoanele și grija pentru mediu. Educația religioasă pune accent pe aprecierea diversității și înțelegerea diferențelor, pe influența religiei asupra comunității locale, naționale și globale.⁷

În **Malta**, țară preponderent catolică, educația religioasă în școlile publice este garantată de Constituție și de Legea învățământului (1964, 1988). Din 181 de școli doar 3 nu oferă ore de religie (cea musulmană, evanghelică și internațională). Doar o minoritate a părinților aleg ca copiii să nu studieze religia. În învățământul primar sunt afectate religiei cel puțin 2,5 ore săptămânal (9,5% din totalul orelor), în învățământul secundar cel puțin 1,5 ore (5,7%).⁸

Recentele evenimente din Franța au ridicat chiar și aici nevoia reconsiderării actualei excluderi a religiei din învățământ. În aceeași linie, în Belgia, la Universitatea Catolică din Leuven Facultatea de Teologie și Studii Religioase a înființat recent o catedră de Islam, pentru formarea profesorilor de religie pentru acest cult. Aceste evoluții se datorează recunoașterii importanței unui studiu al religiei supervizat de minister. O formare religioasă strict în cadrul comunităților religioase are șanse mai mari de a devia spre fundamentalism, comparativ cu o formare în cadrul instituțiilor de învățământ public supervizate de Ministerul Educației.

MODELE DE ÎNVĂȚARE A RELIGIEI ÎN ȘCOALĂ

În literatură sunt descrise diferite **modele de învățare a religiei în școală: în religie, despre religie sau din perspectiva religiei** (teaching/learning in religion, about religion, from religion).⁹ Primul model („in religion”) vizează însușirea cunoștințelor și practicilor religioase ale confesiunii proprii. Cel de-al doilea model („about religion”) oferă cunoștințe despre religie în general, despre diversele tradiții religioase și principiile lor etice, fără identificarea elevului cu acestea. Al treilea model („from religion”) pregătește elevii să pună întrebări despre problemele existențiale, să înțeleagă sensul experiențelor umane din perspectiva valorilor spirituale și morale oferite de religie.

În Germania, Austria, Malta, Finlanda, Italia, Spania, și în mare măsură în Irlanda și Belgia predarea religiei înseamnă predarea propriei tradiții religioase dintr-o perspectivă confesională („in religion”). Aceasta este și situația în România în prezent. În Marea Britanie și în Norvegia educația religioasă este pluralistă, dar cu un accent pe tradiția creștină („teaching about & from religion”). Chiar și în Franța, o țară radical laică, religia este predată în Alsacia și Lorena.

Recomandarea nr. 1720 (2005) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, adoptată de România în 2014 deplânge ignoranța în domeniul religiei (4; 6) și invită statele membre să

⁶ Anti Räsänen, Martin Ubani, “Finland: the Finnish RE teacher – a modern traditionalist”, in Ziebertz, Riegel, *How Teachers in Europe Teach Religion*, 57-67 (58).

⁷ Religious education, <http://www.mmiweb.org.uk/publications/re/NSNF.pdf>

⁸ Adrian-Mario Gellel, “Malta: accentuated similarities between catechists and religious educators”, in Ziebertz, Ulrich Riegel, *How Teachers in Europe Teach Religion*, 125-135 (126-127)..

⁹ Grimmitt, *Religious Education and Human Development*, 1987 (learning in religion, about religion, from religion).

asigure studiile religioase în învățământul primar și secundar, subliniind deopotrivă cunoașterea religiilor practicate în propria țară și în cele învecinate, și respectul pentru alte religii sau față de persoanele fără religie (14.1). Educația religioasă descrisă în acest document reflectă modelele „teaching about religion” și „from religion”.

3. Cadrul juridic al studiului religiei în România

Constituția României stipulează: „În școlile de stat, învățământul religios este organizat și *garantat* prin lege” (art. 32 §7).

Garantarea învățământului religios s-a materializat în prevederile Legii Educației, care prin art. 18 prevede includerea religiei în planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal și profesional ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun.

Studiul religiei nu impietează asupra libertății conștiinței, având în vedere că se adresează unor elevi ce aparțin (prin botez sau alte rituri) unor confesiuni religioase, fapt confirmat de datele declarate liber la recensământul populației. (Amintim practica Germaniei, unde obligativitatea studiului religiei are la bază apartenența la un cult, și dispare cu părăsirea formală a cultului).

Decizia Curții Constituționale nu elimină religia din trunchiul comun.

Formarea cadrelor didactice ce predau religia se face conform LEN (art. 18.3) prin programe de studiu de licență și masterat acreditate de ARACIS, în universități recunoscute. Studiul în specializarea *Teologie Didactică* durează cel puțin 3 ani. Profesorii de religie urmează parcursul obișnuit al titularizării, obținerii gradelor didactice și formării profesionale continue.

Pe lângă specializarea *Teologie Didactică*, unele facultăți oferă deja și specializarea *Studii Religioase* care pregătește specialiști în Studii Religioase, cu o abordare neconfesională a religiei, ce implică studiul diverselor religii ale lumii și al mișcărilor religioase contemporane.¹⁰

Proiectul de lege pentru modificarea art. 18 din LEN nr. 1/2011, inițiat de dl. Cernea, aprobat tacit de Camera Deputaților, susține înlocuirea Religiei cu disciplina “Etica și cultura civică”, ca parte a trunchiului comun, și transformă Religia într-o disciplină facultativă, la care se acordă doar calificative. Din perspectiva datelor prezentate în acest memoriu, o astfel de decizie ignoră importanța socială, culturală și morală a religiei, recunoscută de multe state europene. Printr-un statut facultativ religia devine o disciplină de rangul trei, care în foarte multe școli nu va mai putea fi oferită datorită imposibilității angajării profesorilor de religie calificați. O astfel de decizie va afecta mai ales elevii aparținând unor confesiuni minoritare numeric (catolici și protestanți).

Similar Religiei, și eventualele alternative ca Istoria Religiilor (Studiile Religioase) sau Etica trebuie predate de cadre didactice cu o specializare clar definită. Am menționat mai sus existența specializării Studii Religioase inclusiv în România. Nu ar trebui promovate soluții improvizate, în care profesori fără calificare în domeniu ajung să predea orice disciplină, pentru a-și completa norma didactică, în acest caz fără competențe profesionale pentru prezentarea religiilor lumii sau „prezentarea celor mai importante doctrine și a valorilor morale de inspirație filosofică, științifică ori religioasă ale umanității” și a elementelor de cultură civică.

¹⁰ Specializarea este oferită la nivel licență de Facultatea de Teologie Romano-Catolică a Universității Babeș-Bolyai, la nivel masteral de Universitatea din București (Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, program inițiat de Andrei Pleșu), de Facultăți de Teologie Ortodoxă de la Universitatea din București și Constanța, și de Universitatea Creștină Partium, Oradea.

Numărul mare de părinți și elevi care au optat pentru studiul religiei arată interesul constant pentru această disciplină. Acest interes impune *facilitarea accesului cât mai puțin birocratic la un drept garantat de Constituție și de Legea Educației*.

4. Concluzii

Statele discutate acordă o mare importanță studiului religiei în școală, o disciplină obligatorie în țări importante ale Uniunii Europene cu un sistem de învățământ avansat, care recunosc potențialul cultural, moral și social al religiei.

Ca semnatori ai acestui memoriu dorim să subliniem importanța religiei în educație, contribuția acesteia la cultura generală, și imperativul însușirii **propriei confesiuni**, *în spiritul respectului față de alte convingeri, cu deschidere spre alte tradiții religioase*.

Garantarea constituțională a învățământului religios în școli implică menținerea religiei în trunchiul comun.

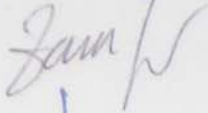
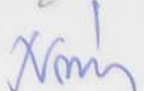

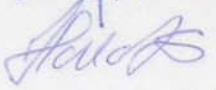

Respectul pentru libertatea conștiinței nu impune eliminarea religiei din trunchiul comun, ci ***posibilitatea de a opta fie pentru religia confesiunii proprii, fie pentru studiul religiei dintr-o perspectivă externă, cu prezentarea diverselor religii ale lumii (Istoria religiilor, predată de absolvenți de Studii Religioase), fie pentru Etică***. Impactul islamului și religiilor orientale pe plan internațional face extrem de importantă cunoașterea marilor religii.

Opțiunea pentru Religie sau pentru o disciplină alternativă (Istoria religiilor/Studiile religioase sau Etica) ***se poate exprima foarte ușor prin includerea în fișa de înscriere la fiecare ciclu, respectiv la admitere, a unei întrebări simple***, tip check-box, prin care părintele / elevul alege studiul religiei sau al unei discipline alternative.

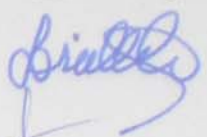

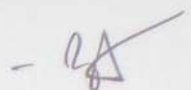
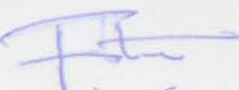

Modificarea Legii Educației nu ar trebui fundamentată pe existența unor abuzuri sau pe resentimente, ci pe conștientizarea valorilor promovate de religie și pe evaluarea obiectivă a situației actuale a predării religiei, de profesorii de toate confesiunile. Remedierea erorilor nu se face prin eliminarea religiei din trunchiul comun, ci prin verificarea atentă a manualelor, a conținutului didactic și formularea unor principii clare - calitatea, obiectivitatea, respectul și discernământul.

Universitatea Babeş-Bolyai

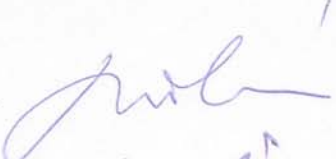

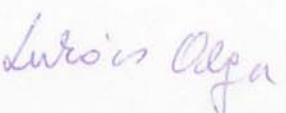
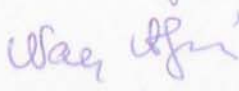
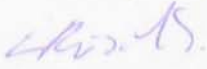

Facultatea de Teologie Romano-Catolică

Prof. dr. József Marton
Prof. dr. Korinna Zamfir
Conf. dr. Mózes Nóda
Conf. dr. Liviu Jitianu
Conf. dr. László Holló
Lect. dr. János Vik
Asist. dr. Magda Illyés

Facultatea de Teologie Greco-Catolică

Conf. dr. Cristian Barta
Conf. dr. Sorin Marțian
Conf. dr. Alin Tat
Lect. dr. Florin Bozântan
Lect. dr. Marius Furtună
Lect. dr. Călin Săplăcan

UBB, Facultatea de Teologie Reformată

Prof. dr. János Molnár
Prof. dr. Dezső Buzogány
Asist. dr. István Péter
Conf. dr. Lehel Lészai
Lect. dr. Olga Lukács
Lect. dr. Alpár (Hankó) Nagy
Lect. dr. Sarolta Püsök
Lect. dr. Gorbai Gabriella
Conf. dr. Péter Éva